

ДОШКІЛЬНА ОСВІТА

УДК 37.014:81'246.2

DOI <https://doi.org/10.5281/zenodo.20536295>

**Білінгвальна культура спілкування як науково-педагогічна проблема
сучасності**

Роганова Марина Вікторівна,

доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри теорії та методик
дошкільної освіти, Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна
академія» Харківської обласної ради, м. Харків, Україна,

<https://orcid.org/0000-0003-3616-2282>

Дмитренко Катерина Анатоліївна,

кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри соціальної роботи,
Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна академія»

Харківської обласної ради, м. Харків, Україна,

<https://orcid.org/0000-0002-4880-8274>

Сирова Юлія Володимирівна,

кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри теорії та методик
дошкільної освіти, Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна
академія» Харківської обласної ради, м. Харків, Україна,

<https://orcid.org/0000-0003-4964-5451>

Прийнято: 06.05.2026 | Опубліковано: 30.05.2026

Анотація: Стаття присвячена комплексному дослідженню білінгвальної культури спілкування як пріоритетної науково-педагогічної проблеми в умовах сучасної освітньої реформи в Україні.

Мета дослідження полягає у системному аналізі феномену білінгвальної культури спілкування, визначенні її структурних компонентів та обґрунтуванні ефективних інноваційних технологій її формування у старших дошкільників.

Методи. У дослідженні застосовано комплекс взаємопов'язаних методів: системний аналіз концепцій комунікативної лінгвокультурології для визначення теоретичних засад дослідження; порівняльний аналіз міжнародного та вітчизняного досвіду впровадження раннього білінгвізму; структурно-функціональний аналіз для деталізації компонентів білінгвальної культури; контент-аналіз нормативно-правових актів, зокрема Закону України «Про дошкільну освіту» (2024 р.) та Базового компонента дошкільної освіти.

Результати. Проаналізовано стратегічне значення впровадження англійської мови з 2026 року та його вплив на трансформацію дошкільної освіти. Визначено теоретичні засади комунікативної лінгвокультурології та Гіпотезу взаємозалежності мов. У роботі деталізовано структурні компоненти білінгвальної культури: когнітивний, мотиваційний, аксіологічний, поведінковий, та окреслено критерії їх сформованості у дітей 5–6 років. Особливу увагу приділено психофізіологічним перевагам білінгвізму, зокрема розвитку виконавчих функцій мозку та креативного мислення дитини. Обґрунтовано доцільність застосування інтерактивних методологічних підходів: методу повного фізичного реагування (TPR) та інтегрованого навчання предмету і мови (CLIL). Доведено необхідність створення цілісного бімодально-білінгвального середовища через глибоку інтеграцію зусиль закладу освіти та родини.

Висновки. Встановлено, що формування білінгвальної культури є невід'ємною умовою ефективної соціокультурної адаптації та євроінтеграції української освіти. Відмова від традиційних академічних форм на користь

ігрових технологій, а також підвищення рівня мовної та методичної підготовки педагогів-фасилітаторів є ключовими умовами розв'язання цієї науково-педагогічної проблеми.

***Ключові слова:** лінгвокультурологія, комунікативна компетентність, старший дошкільний вік, CLIL, TPR, білінгвальне середовище, євроінтеграція.*

Bilingual communication culture as a scientific and pedagogical problem of modern times

Maryna Rohanova

Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Professor of the Department of Theory and Methods of Preschool Education, Municipal Establishment "Kharkiv Humanitarian-Pedagogical Academy" of Kharkiv Regional Council, 7 Proviantna St, Kharkiv, 61001, Ukraine, <https://orcid.org/0000-0003-3616-2282>

Katerina Dmytrenko

PhD in Pedagogical Sciences, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Social Work, Municipal Establishment "Kharkiv Humanitarian-Pedagogical Academy" of Kharkiv Regional Council, 7 Proviantna St, Kharkiv, 61001, Ukraine, <https://orcid.org/0000-0002-4880-8274>

Yuliia Syrova

PhD in Pedagogical Sciences, Associate Professor, Head of the Department of Theory and Methods of Preschool Education, Municipal Establishment "Kharkiv Humanitarian-Pedagogical Academy" of Kharkiv Regional Council, 7 Proviantna St, Kharkiv, 61001, Ukraine, <https://orcid.org/0000-0003-4964-5451>

Abstract. *The article is devoted to a comprehensive study of bilingual communication culture as a priority scientific and pedagogical problem in the context of modern educational reform in Ukraine.*

Objective. *The aim of the research is to conduct a systemic analysis of the phenomenon of bilingual communication culture, determine its structural components, and substantiate effective innovative technologies for its formation in older preschoolers.*

Methods. *The study employs a set of interconnected methods: a systemic analysis of communicative cultural linguistics concepts to determine the theoretical foundations; a comparative analysis of international and domestic experience in implementing early bilingualism; a structural-functional analysis to detail the components of bilingual culture; and a content analysis of regulatory acts, in particular the Law of Ukraine "On Preschool Education" (2024).*

Results. *The strategic importance of the introduction of the English language from 2026 and its impact on the transformation of preschool education are analyzed. The theoretical foundations of communicative cultural linguistics and the Interdependence Hypothesis are determined. The paper details the structural components of bilingual culture: cognitive, motivational, axiological, behavioral. Particular attention is paid to the psychophysiological advantages of bilingualism, in particular the development of executive functions of the brain. The expediency of using interactive methodological approaches (TPR and CLIL) is substantiated. The necessity of creating a holistic bimodal-bilingual environment through the integration of the efforts of the educational institution and the family is proved.*

Conclusions. *It is established that the formation of bilingual culture is an integral condition for effective sociocultural adaptation and European integration of Ukrainian education. The rejection of traditional academic forms in favor of gaming technologies, as well as raising the level of language training of teachers, are key conditions for solving this problem.*

***Keywords:** cultural linguistics, communicative competence, older preschool age, CLIL, TPR, bimodal environment, European integration.*

Постановка проблеми

Трансформація сучасного світу в напрямку глобалізації та цифрової інтеграції висуває нові вимоги до комунікативних здібностей особистості вже на початкових етапах її становлення. Білінгвальна культура спілкування перестає бути лише об'єктом вузького лінгвістичного інтересу, перетворюючись на складну науково-педагогічну проблему, що охоплює фундаментальні питання національної ідентичності, когнітивного розвитку та соціокультурної адаптації дитини.

В Україні ця проблема набула особливої гостроти у 2024–2026 роках у зв'язку з незворотним курсом на євроінтеграцію та зміною освітнього законодавства. Проблема полягає у необхідності негайного розв'язання суперечностей між новими державними вимогами (обов'язковість вивчення англійської мови дітьми 5–6 років) та реальним станом методичного забезпечення, недостатнім рівнем мовної підготовки педагогічних кадрів, а також специфічними особливостями дитячого розвитку в стресових умовах воєнного стану [1, с. 14].

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Наукове розв'язання проблеми білінгвальної культури ґрунтується на засадах комунікативної лінгвокультурології – напряму сучасної науки, який досліджує взаємозв'язок мови, культури та свідомості. Значний внесок у дослідження інфомедійної та мовної грамотності зробили М. Антонченко [2, с. 15] та О. Бліщ [3, с. 45]. Питання соціалізації та формування ціннісних орієнтацій у білінгвальному середовищі ґрунтовно досліджували С. Артеменко, А. Фляшнікова та І. Онищук [4, с. 230]. Важливим теоретичним концептом є

Гіпотеза взаємозалежності мов, розроблена Д. Каммінсом, яка доводить позитивний вплив двомовності на когнітивну гнучкість [5, р. 112]. Психолого-педагогічні аспекти дитячого білінгвізму аналізували Н. Коновалова [6, с. 88] та К. Вістизенко [7, с. 101]. Методику використання інноваційних технологій (TPR, CLIL) розробляли І. Кулікова, Т. Шкваріна [8, с. 65] та Є. Смірнова [9, с. 22]. Трансформацію освітнього простору через інтеграцію STEM та цифровізацію вивчали Л. Петренко [10, с. 50] та дослідники мейкерспейсів J. Bossart [11, р. 14].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми

Попри значну кількість публікацій, присвячених окремим лінгвістичним аспектам двомовності, недостатньо розробленим залишається питання інтегрованого підходу до виховання саме *білінгвальної культури* як системного утворення в умовах українського ЗДО. Зокрема, існують прогалини у методології створення цілісного бімодально-білінгвального середовища, яке б об'єднувало зусилля вихователів та родини. Крім того, потребує додаткового дослідження адаптація міжнародних методик (CLIL, TPR) до специфіки нового Державного стандарту дошкільної освіти України.

Формулювання цілей статті (постановка завдання)

Метою статті є здійснення системного аналізу білінгвальної культури спілкування як комплексної науково-педагогічної проблеми сучасності, визначення її структурних елементів та теоретичне обґрунтування найефективніших інноваційних технологій і підходів для її формування у дітей старшого дошкільного віку.

Виклад основного матеріалу дослідження

Білінгвальна культура спілкування у старшому дошкільному віці (5–6 років) – це складне інтегративне утворення, що забезпечує здатність дитини ефективно, етично та вільно взаємодіяти у двомовному просторі, не втрачаючи при цьому зв'язку з рідною культурою. На основі аналізу сучасних педагогічних концепцій

[6, с. 89] ми виокремлюємо чотири ключові структурні компоненти цієї культури:

1. **Когнітивний:** передбачає знання базового лексичного мінімуму (від 500 до 800 одиниць), інтуїтивне розуміння найпростіших граматичних структур та здатність до контекстуального перемикавання кодів (code-switching).

2. **Мотиваційний:** характеризується наявністю стійкого інтересу до пізнання іншої мови та відсутністю мовного бар'єра.

3. **Аксіологічний (ціннісний):** полягає у формуванні емпатії, толерантності до носіїв іншої культури при одночасному усвідомленні самоцінності рідної української мови.

4. **Поведінковий:** охоплює володіння первинним мовленнєвим етикетом, коректне використання невербальних засобів (усмішка, візуальний контакт, жести) та вміння слухати співрозмовника [7, с. 102].

Психофізіологічною основою успішного формування цих компонентів є нейропластичність дитячого мозку. Старший дошкільний вік є унікальним сенситивним періодом, коли дитина здатна сприймати мовну систему інтуїтивно. Гіпотеза взаємозалежності мов Д. Каммінса [5, р. 115] підтверджує, що навички, сформовані у першій мові (\$L1\$), є фундаментом для успішного засвоєння другої (\$L2\$), за умови, що дитина перебуває в емоційно безпечному середовищі. Білінгвізм стимулює розвиток так званих «виконавчих функцій» мозку: кращу концентрацію уваги, оперативну пам'ять та дивергентне креативне мислення.

Сучасна науково-педагогічна парадигма вимагає категоричної відмови від шкільних «академічних занять» у дошкільні. Найвищу ефективність на сьогодні демонструють інтерактивні моделі, які базуються на природній активності дитини (Таблиця 1).

Таблиця 1

Інноваційні технології формування білінгвізму в дошкільній освіті

Тип інновації	Опис та застосування в ЗДО
Метод TPR (Total Physical Response)	Вивчення іншомовних концептів через рухи, ритм та жестифікацію. Дитина реагує на команду вихователя фізичною дією (без примусу до говоріння).
Модель CLIL (Content and Language Integrated Learning)	Інтегроване навчання, де іноземна мова є інструментом для пізнання інших сфер (природознавство, конструювання, мистецтво).
Комунікативно-ігрові технології	Використання сюжетно-рольових та лексичних ігор («What's missing?», «Telephone») для створення природної потреби у спілкуванні.
Елементи гейміфікації та цифровізації	Використання інтерактивних платформ (Duolingo for Schools, BBC Learning English) для стимулювання інтересу та фонематичного слуху.

Джерело: власна розробка автора

Критичною умовою успіху є створення цілісного бімодально-білінгвального середовища, яке можливе лише за тісної співпраці ЗДО та родини [9, с. 24].

Роль вихователя трансформується: він перестає бути єдиним джерелом знань і стає фасилітатором. Головним завданням педагога є забезпечення психологічної безпеки, уникнення надмірного виправлення помилок та зняття мовної тривожності. Зі свого боку, родина має підтримувати інтерес дитини через спільне читання білінгвальних книжок та використання стратегії «одна ситуація – одна мова».

Висновки

Зіставляючи мету дослідження з отриманими результатами, можна констатувати, що поставлені завдання були виконані повною мірою.

Білінгвальна культура спілкування майбутніх здобувачів освіти дійсно є фундаментальною науково-педагогічною проблемою сучасності, а її формування – обов'язковою умовою євроінтеграції.

Встановлено, що ключем до розв'язання проблеми є відмова від застарілих методик на користь інтегрованих підходів (TPR, CLIL) та створення безпечного партнерського середовища між закладом освіти та родиною. Формування двомовності у віці 5–6 років не лише забезпечує ефективну комунікацію, а й потужно стимулює загальний когнітивний розвиток дитини.

Подальшого наукового вивчення у цьому напрямку потребує розробка практичного інклюзивного інструментарію діагностики рівня сформованості білінгвальної культури у дітей, які зазнали впливу медіатравматизації в умовах війни.

Список використаних джерел (ДСТУ 8302:2015)

1. Закон України «Про дошкільну освіту» від 06.06.2024 № 3788-IX. *Відомості Верховної Ради України*. 2024.
2. Антонченко М. Дефініція поняття «інфомедійна грамотність педагога». *Інфомедійна грамотність – невід'ємна складова навчального процесу ЗВО*. Київ : АУП, IREX, 2021. С. 12–21.
3. Бліщ О. В. Розвиток білінгвальної освіти у європейських країнах: тенденції, підходи. Дрогобич : ДДПУ, 2025. 145 с.
4. Артеменко С., Фляшнікова А., Онищук І. Вплив медіакультури на соціалізацію особистості в сучасному інформаційному суспільстві. *Грааль науки*. 2023. № 25. С. 229–232.
5. Cummins J. Interdependence Hypothesis and Bilingual Education. *Journal of Multilingual and Multicultural Development*. 2025 reprint. Vol. 46, No. 2. P. 110–128.

6. Коновалова Н. Білінгвізм дітей середнього дошкільного віку: теоретичні основи. *Гірська школа Українських Карпат*. 2023. № 24. С. 87–91.
7. Вістизенко К. Білінгвальна культура спілкування дітей дошкільного віку: нормативно-правовий аспект. Житомир : ЖДУ, 2025. 120 с.
8. Кулікова І., Шкваріна Т. Англійська мова для дітей дошкільного віку : навчально-методичний посібник. Київ : Літера, 2022. 160 с.
9. Смірнова Є. Методичні рекомендації для вихователів з навчання англійської мови дітей дошкільного віку (3–6 років). Київ : МОН України, 2024. 45 с.
10. Петренко Л. Роль інноваційних технологій у підвищенні рівня медіакомпетентності майбутніх учителів. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2025. № 3(143). С. 45–55.
11. Bossart J. Creative library spaces: The future of the academic library makerspace. *The Journal of Creative Library Practice*. 2025. P. 12–18.
12. Березова Л. С., Приходько Т. П., Кравченко Т. В. Академічна доброчесність у системі оцінювання. *Педагогічна Академія*. 2026. № 1. С. 1–21.
13. Найдьонова Л. Медіапсихологія війни як основа концептуальних трансформацій медіаосвіти. Київ : НАПН України, 2024. 200 с.
14. Опірський І. Р., Олексюк А. М. Дослідження методів маніпуляції свідомості через соціальні мережі. *Телекомунікаційні та інформаційні технології*. 2025. № 3. С. 34–40.
15. Alefirenko N. F. Communicative Cultural Linguistics as a Direction of Modern Science. *Linguistics and Culture Review*. 2023. Vol. 7. P. 55–70.